

Sf & fandom-historik från Kgl Bibliotekets tidningsvalv

Ahrvid Engholm

Från grävande i KB:s digitala tidningsarkiv “coronaöppet” online våren 2020. Hör bland annat om: “science fiction” & “fanzine” i tidningsdebut, jakten på svensk term för sf, Luncon 1956, Stockon 1957, sf-fanen Harry Martinson, unge Alvar, Kindberg om rymdens lag, Stikkan & Crona, Sam J på pråmen, club Meteor i TV...
Så mycket som nu hinns med! Sist frågor!

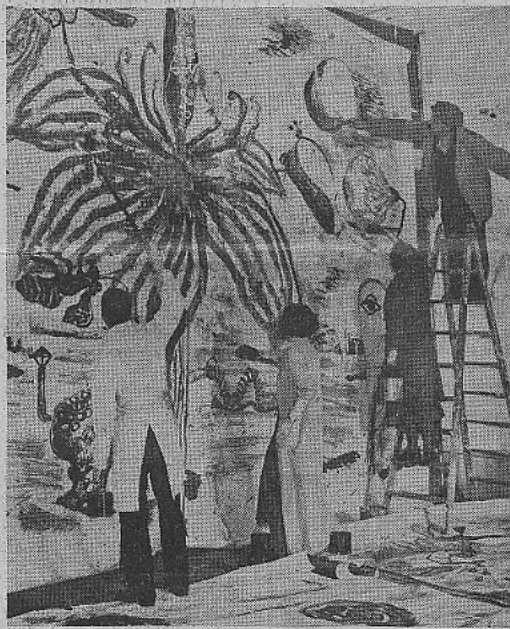
Min bakgrund: sf-nyhetsreporter (@SFJournalen), fandomhistoriker, noveller (SKRIVA-listan!), rymden (*Mord på månen*), fanzines (*Intermission*), m m. ahrvid@hotmail.com

KBs digitala svenska dagstidningsarkiv öppnades online april-maj 2020 som kompensation för coronabegränsningar för besök. Där finns 800 tidningar med 70+ milj sökbara sidor. Sökte i 200+ timmar kring sf, fandom, rymdhistoria, etc.

Allt redovisat i hittills 20 nr av *Intermission*. Försök inte läsa klippen som kan vara suddiga (av tekniska skäl som jag kan dras sist om det finns tid). Jag berättar det viktigaste ur klippen och fråga mig om min PDF med materialet. Frågor sist!

Aktiv i fandom sedan 1976. Sf-nyhetszine (nu på Twitter i form av @SFJournalen), novellförfattare (med SKRIVA-listan och årlig novelltävling), fandomhistorik (utgivit *Fandboken* t ex), gammal rymdfan, och litet annat...

Maila mig på ahrvid@hotmail.com för *Intermission*.

Marsblomster till konstnärsfesten. Kostymfest...

(Forts. från första sidan.)

Ju det skulle man ju nästan kunna säga. Det finns inte många centimeter av detta tum som inte är en färgklick. Och nu ser det ännu brokigare ut, av de granna och klädiga dukarna, som breits ut på torköverallt. Det är mycket underliga saker, som skola dekorera Strand.

— Ja, och mycket dramma, säger den unge artisten med påtaglig stolthet. Helt enkelt vassiniga. Vår fest ha vi kallat "På Marsstrand". Det är en kvickhet. Folk tror att det blir bedörligt på lördag. Men det blir marsdiv i stället — på Strand. Våra dukar här föreställa marsvänniskor. Ja, det skall bli något mycket skrämmande. Och till detta spela vi marsmusik — Marsljåsen bl. a. Hej, ha!!!

Man arbetar vidare. På ett öjor, som ser ut som en blomma med ett öga i blomkalken och ströar utgående från stjälken. Regn marsmarsel.
Bligi.

På konstakademiens ardelning vid Serengeten arbetas för närvarande av alla krafter. De gamla lokalerna, där det förr om åren vid den här tiden rustades till fest, fyllas nu med dekorationer, som komma att spikas upp på Strand; där går nämligen den ärliga kostfesten av stapeln. Högstidsdriften blir kostym.

— Vi få inte hålla till här längre, säger en ung konstnär, som just håller på att rätta till anletsdragen på en marsprofessor med förstörd hjärna. Man tyckte vi skräpade ner för mycket.

(Forts. på sid. sex.)

Sveriges första sf-temaevent: Mars-festen "På Marsstrand", Konstakademien, Sthlm, (AB 5 dec, 1933)

Första atombomben exploderade i amerikanskt novellmagasin

NEW YORK (Expressen). Den första atombomben i historien exploderade inte som de flesta tror i en New Mexico-öken den 16 juli 1945 utan på sidan 56 i ett kvasivetenskapligt novellmagasin femton år tidigare. Författaren till den då otroliga berättelsen, som nu påtätats av vetenskapsmännen i olika sammanhang, använde uranium 235 för sin egen uppfinning, och beskrev också in i detalj de fruktansvärda verkningarna hans atombomb medförde.

När denna historia för någon vecka sedan blev känd började dessa till synes s. k. vetenskapliga magasin annonsera om att snart sagl alla mera betydande uppfinningar ståt beskrivna i dem något fötäl är innan de verkligen kom till. I ett nummer som utkom Pearl Harbor-dagen beskrives t. ex. precis hur det gick till då amerikanerna fällde den första atombomben över Japan och på så sätt drev fram kapitulationen, vilken historien upprepade tre år senare.

Dessa magasin har emellertid sina trogna anhängare, bland vilken åtskilliga framstående vetenskapsmän återfinnes, och framst bland dem Nobelpristagaren Herman J. Muller, som då han för till Stockholm för att hämta sitt Nobelpris, lät sig fotograferas läsande ett exemplar av "Astounding Science Fiction Magazine".

Längst innan den första televisionen fungera var denna uppfinning en känd sak för läsarna av "Astounding", "Amazing" och "Startling". Likaså hade man i dessa magasin för länge sedan löst problemet med radar, infraröda strålar, rakettkanoner och åtskilliga andra fantastiska vapen, som så småningom kom till användning i det andra världskriget.

Vid några tillfällen har det också hänt att de militära vetenskapsmännen erkänt att de hämtat uppslag från novellmagasinen, och för inte så länge sedan förklarade en officer vid flottan att han stulit idén till en uppfinning, för vilken han dekorerades, ur "Startling".

— NILSSON.

Första gången "science fiction" är i tryck.
(Expr 4 maj, 1947)

Troligen Sveriges första event med sf-tema. Fest för Konstakademien i Sthlm, lörd 9 dec 1933. Festsalen Strand – bör ha varit på Strand Hotell - smyckades tisdagen innan med målad marsväxtlighet, marsdjur, marsmänniskor. *Det blir marsliv... Våra dukar här föreställer marsmänniskor, det blir mycket skrämmande* säger en student. Målar även ett djur som ser ut som en blomma med ett öga och armar på stjälken.

Första gången termen “science fiction” stod i tryck (JVM hade nämnt “scientifiction” 1940), Expressen 4 maj, 1947. Artikel om att atombomber nämnts tidigt i *s k vetenskapliga* magasin. Nobelpristagaren Herman Muller lät sig i Sthlm fotograferas läsande *Astounding Science Fiction Magazine*. Amazing & Starling nämns också.

Döp Science Fiction!

När höstlitteraturen nu börjar strömma ut på bokhandelsdiskarna innehåller den en försvårat laddning av s. k. Science Fiction. Det är som bekant historier om rymdfärder och folk som försvinner in i den fjärde dimensionen och sådant. Somliga tycker om dem och somliga inte, men inte skall de väl, som en noggrann person har påpekat för marginalen, behöva kallas vid ett så besynnerligt namn. Vi kallar inte detektivromaner för "whodunits". Men var finns det svenska namnet på naturvetenskapliga äventyrsromaner — och noveller — kort och uttrycksfullt? Förslag mottas. Förste pristagare får 25 kr. Märk kuvertet "Världslitteratur".

Tävlingar 1953:

- SvD aug
- Tekn Värld & Bonniers okt-nov
- Aftonbladet nov

Döp SCIENCE FICTION★

och bli segelflygare

★ Science Fiction är ett amerikanskt begrepp som ännu saknar svenskt namn. Det är skildringar av äventyr i framtidens värld, spännande rymdresor, fantastiska skildringar av morgondagens tekniska framsteg och uppfinningar.

**Stor pristävling
om bästa
svenska namnet**

Finns ett svenskt ord för begreppet Science Fiction, månar Bonniers i samband med två nya pojkböcker i denna genre, och man föreställer sig att många kommer att försöka. Det är nämligen inte något tvivel om att detta slags litteratur kommer att stå kraftigt igenom, el-

Ny AB-tävling:

Bra svenskt namn på science fiction!

Radiopubliken satt i går med örönen viftande av fasa och lyssnade till uppläsningar ur böcker av typen "science fiction". Det var rymdskepp och robotar och atomtrollerier. Det var Robert Heinlein och A. E. van Vogt och andra genrens storheter.

En bildad genomsnittssvenskan som i allvarliga stunder läser högklassiga romaner och god lyrik, han läser också "science fiction". Det är en accepterad form för lätt förströbeläslning. Den väntas också komma hit till landet — i själva verket har en del översättningar redan gjorts — och inför den väntade invasionen förbereds allmänheten genom radioprogrammet.

Radiokommentatorn Torsten Jungstedt, Adagalade beläsenhet i skräcklitteratur från adertonhundradakallt genom att jämföra "science fiction" med figurer som Frankenstein, Dracula och mr Hyde. Han tog fram en del av de rafflande egenskaperna hos "science fiction", blodtörsten och förstörelse-lusten, men han fick inte fram den samhällskritik och den kulturdis-kussion som också är med på ett hörn. Jo, han nämnde att Harry Martinson i sin sista diktsamling — Cikada — har en hel 60-sidig science-fiction-historia på vers. Det

bör väl tysta munnen på dem som tror att genren enbart är en kulturfara.

Men vi måste ha något att kalla. Vi undgår den inte i längden. den för. "Science fiction" kommer inte att kunna användas i längden.

Aftonbladet har bestämt sig för att låta svenska folket tävla om vad "science fiction" skall heta på svenska. "Science" betyder vetenskap, särskilt naturvetenskap. "Fiction" betyder dikt, i synnerhet romaner och noveller. "Science fiction" betyder alltså romaner och noveller som fått uppslag från vetenskapens fält, romaner om teknikens framtid.

Radioprogrammet gav en del utdrag ur typisk science-fiction-läsning. Flera andra utdrag kommer Aftonbladet med under den närmaste veckan på Blinken. De bör ge en någorlunda klar bild av vad det rör sig om.

Skicka alltså in ett bra namn för "science fiction" på svenska! Ert eget namn skall också vara utsatt, förstås, så att vi vet vart vi skall adressera priset — 50 kronor första, 25 kronor andra, 10 tredjepriser som är böcker av science-fiction-typ. Skriv "Science fiction", Aftonbladet, utanpå kuvertet! Sista dagen för pristävlingen är den 10 december.

...att svenska språket fått ett nytt ord, teknovision. Det har kommit fram vid en tävling som Bonnier-tidningen om böcker, Bonniers Nyheter, haft tillsammans med Teknikens Värld om det bästa svenska ordet för Science Fiction, som man numera snubblar på. Det blev två första pristagare, Huddingeingenjören Karl Bergman med teknovision och Hans-Erik Persson, Astorp, med Futurama.

Sf "slog igenom" 1953. Amerikanska jorden-invaderas-filmer, tefatshysterin hade börjat, Harry Martinson utgav *Cikada*.

SvD tävling 27 aug, pris 25 kr (1/20 månadslön*, ca 1500 kr idag). Vinnare okänt, men ett förslag var *Fiktivromaner*, ordlek på "detektiv..."

Bonniers och Teknikens Värld tävling i okt-nov, pris segelflygkurs. Vinnare *teknovision* (Expressen notis 20 feb 54). Bonniers startade vid denna tid sf-bokserien *Planetböckerna* och en stor sf-romantävling, som Sture Lönnerstrand vann.

Aftonbladet utlyste en tävling 28 nov, pris 50 kr (ca 1/10 månadslön idag) och hade en serie småartiklar om sf. Vinnare *teknodikt*.

Senare förslag: Tord Hall med *vetsaga* som han själv använde, svenska *Galaxy* kom med *faktasi* vilket blivit aningen framgångsrikt!), en SvD-språkspalt 1960 (ej visad här) föreslog *vetenlek*.

"Atom-Noak" välver planer på rymdfordon

I föreningsregistret för Stockholms stad har i dagarna införts en anmälan från en sammanslutning med namnet Föreningen Atom-Noak u. p. a. Sammanslutningen är inte, som man kanske först kunde tro, ett sällskap för praktiska skämt eller tillagandet av revysketcher, utan en högst allvarig samling herrar som vetenskapligt sysslar med praktisk tillämpning av den moderna fysikens upptäckter.

I Atom-Noaks stadgar heter det att "föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att frambringe konstruktioner för projektiler och fordon för rymdtrafik, att utnyttja, förvärva och försälja patent och licenser å sådana konstruktioner".

Bland medlemmarna av styrelsen är bl. i. Bertil Stålhane, Stockholm, känd som arg vederiskare av samlingsregeringen under kriget. Vid ett samtal med Dagens Nyheter omtalar hr Stålhane att föreningen till att börja med endast är avsedd att utgöra ett forum för diskussionen kring fysikaliska problem.

Atom-Noak ville bygga rymdskepp för att rädda oss från WWII, vilket Harry tog ad notam i Aniara. DN 8 dec 1946.

Harry M en riktig fan!

SCIENCE FICTION på vers har Harry Martinson experimenterat med i sin senaste diktenmängd. Det är dock inte bara utflykten i världsrymden som ger Martinsons poesi luft under vingarna.

Martinsons världsrymd

Ett hundrafemtio sidor Harry Martinson: det är utan tvekan den stora svenska lyrikhändelsen i höst. Boken heter "Cikada", och man läser den med en nästan oanständig glädje. Bara glupar, glupar och förundras. Det är en vidunderlig bok: det var inte i går en svensk poet bjöd på en så sällsam resa.

Man reser i tid och i rum. I tid: från folksagens urtid till den goldondiska era när jorden blivit strålförgiftad och måste evakueras. I rum: från blåklöckans rike i gräset ut i

en fjärran sol till sist ända färderna fatt skeppet som en lampa en mal. "Sången om Doris och Mima" heter berättelsen om denna rymdfärd: en av de ombordvarande för ordet i den sex år efter starten från jorden. Han berättar om livet ombord, hur alla "gnider... dröm mot dröm av brist på verklighet", om hur det bildas sektor, om hur det sjungs sänger: "Snart är den här min sköna gjutjärntid..." Om hur folk dör, om hur förste astroloben förlorar förståndet, om hur orkestrern ändå ständigt snalar fönöies till dansen i

Djävulen på Vintergatan

— Nu har jag börjat samla rymdromaner, sedan jag skrev av mig "Doris och Mima", säger Harry Martinson, som sliter rätt upp och ner i bokvrån bredvid en skulpterad flickgestalt av Gunnar Nilsson. Jag skrev den på fjorton dagar nu i oktober medan sätteriet väntade, låg på soffan som i goldondern, och diktade för Ingrid, ungefär som under psykoanalys. Den var dubbelt så lång, men hälften räckte. Jag ville ha fram det själiska.

Harry plockar fram rymdromaner från olika ställen på hyllorna.

— Vogt är väl hittill den bästa, men jag ser nu hur de senare börjar befria sig från en mängd av den tekniska apparaturen och behandla själva den planetariska ondskan. Djävulen har kommit tillbaka. Sedan han sparkades ut från jorden finner man honom nu i trakten av Vintergatan, och i en roman tränger han sig in i rymdskeppet. Tyvärr är han så tekniskt begävad att det var ett helvete att få ut honom ur maskinen. Det är plägsamt nog att vistas i världsrymden utan att ha fan i häten, tillägger Harry Martinson tankfullt.

★ OSS RYMDPIRATER EMELLAN.

Harry Martinson har varit i Uppsala och berättat om science fiction. Det finns många fina diktverk i genren, tyckte Martinson. De bästa: Ray Bradburys "Invasion på Mars" och A. E. van Vogt "Uppdrag i världsrymden". Självt läste Martinson förstås sina egna rymddikter ur "Cikada".

1955 höll han föredrag om sf i Uppsala. Expressen 27 maj.

Hyllan full av sf!
AE Van Vogt var en favorit för Harry enligt DNs intervju 12 dec 53.

Harry Martinson var verkligen sf-fan! Inte bara var han med i föreningen Atom-Noak, som spekulerade om atomkrig och rymdskepp. Se notis i DN 8 dec 1946, *Atom-Noak välver planer på rymdfordon*. Han talade om genren flera gånger, t ex på ett omtalat möte med Atom-Noak 12 mars 1948, då han också blev medlem av vad som kan ses som Sveriges första sf-klubb pga sin starka sf-anknytning. 1953 kom *Cikada* (delar av Aniara) och DN intervjuade honom 12 dec 1953, *Martinsons världsrymd: Nu har jag börjat samla rymdromaner... Harry plockar fram rymdromaner från olika ställen på hyllorna. Van Vogt är väl hittills den bäste, men jag ser nu hur de senare börjar befria sig från en mängd av den tekniska apparaturen och behandla själva den planetariska ondskan. Djävulen har kommit tillbaka. Sedan han sparkades ut från jorden finner man honom nu i trakten av Vintergatan, och i en roman tränger han sig in i rymdskeppet. Tyvärr är han så tekniskt begåvad att det var ett helvete att få ut honom ur maskinen. Det är plågsamt nog att vistas i världsrymden utan att ha fan i båten, tillägger Harry Martinson tankfullt.*

Expressen berättade 27 maj 1955, *Oss rymdprater emellan: Harry Martinsson har varit i Uppsala och berättat om science fiction. Det finns många fin adiktverk i genren, tyckte Martinson. De bästa: Ray Bradburys Invasion på Mars och AE Van Vogts Uppdrag i världsrymden. Själv läste Martinson förstås sina egna rymdikter ur Cikada.*

Harry Martinson på sin flytande terrass framför bostaden.

Nebulosa i Trosa gav Martinson impulsen till "Doris och Mima"

En nebulosa i Trosa

En natt i augusti förra året gick Harry Martinson ut för att kika på stjärnor. Han bodde då i Gustav Sandgrens stuga i trakten av Trosa. Det var ovanligt stjärnklart, och han roade sig med att leta bland planeter. Vad han sökte var egentligen Andromedanebulosan på hundra miljoner ljusårs avstånd. Och plötsligt stod han öga mot öga med den. Han hade hela galaxen i kikaren. Han fick nästan en chock av att med öns kunna se så långt ut i universum, och efteråt gick han in i kammaren och stängde dörren efter sig. Det var ur den upplevelsen som "Sången om Doris och Mima" växte fram, svenska litteraturens första prov på lyrisk science fiction.

Visst har jag alltid fascinerats av rymden. Vi är bara en försvinnande liten decimaliffrä i det hela. Man får så helt andra perspektiv när man sysslar med rymden och jag vågar tesen att människan består av sina perspektiv.

Samma dag i SvD om USA:s planerade satelliter.

Första steget ut i världsrymden

Människan står beredd att ta sitt första steg ut i världsrymden. Från jorden uppsända satelliter skall gå sitt kretslopp, inlänkade i planeternas lagbuodna rytmer. Vetenskapsmännen över hela världen har med intensivt intresse tagit del av det märkliga meddelandet från Amerika, och överallt är man på det klara med att det är stora och svindlande perspektiv som öppnas. Från flera håll uttalas uppfattningen att det nu kanske bara är en fråga om år eller årtionden, då erövringen av rymden på allvar kan ta sin början.

**SvD 31 juli 55:
"Universum fascinerar...säl-
lan en kväll utan att han spanar efter Andromedanebulosan på 100 milj ljusårs avstånd. Han hade hela galaxen i kikaren. Han fick nästan en chock...Doris och Mima växte fram, Sveriges första lyriska science fiction"**

**Universum fascinerar
men jorden binder oss**

SJÖN SILLENS STRAND. (SvD:s utsände medarbetare) En bra bit ner i Sörmland, en mycket vacker högsommardag, vid en kall pilsner i skuggan av båthuset på sin tomt tog författaren Harry Martinson del av nyheten att människan skall sända upp små satelliter att kretsas kring sin jord. Han tog meddelandet som en man av sin tid, mycket behärskat och utan att låta sig imponeras. Ett av hans första uttalanden blev: "Tur att dom ska gå så högt så man slipper få dom i skallen". För ett par år sedan skrev han Sången om Doris och Mima, en symbolisk berättelse om rymdskeppet Anlärna som går i skytteltrafik mellan jorden och de övriga planeterna. Den stora dikten har kallats den svenska litteraturens första prov på lyrisk science fiction.

Svenska Dagbladet intervjuade Harry Martinson 31 juli 1955, om: *rymdskeppet Aniara som går i skytteltrafik mellan jorden och de övriga planeterna. Den stora dikten har kallats den svenska litteraturens första prov på lyrisk science fiction.*

Martinson hade ett eget amatörastronomteleskop: *En kväll i augusti förra året gick han ut för att kika på stjärna...Det var ovanligt stjärnklart och han roade sig med att leta bland planeterna. Vad han sökte var egentligen Andromedanebulosan på 100 miljoner ljusårs avstånd. /AE: nja, 2 milj/ Plötsligt stod han öga mot öga med den. Han hade hela galaxen i kikaren. Han fick nästan en chock av att med ens kunna se så långt ut i universum och efteråt gick han in i kammaren och stängde dörren efter sig. Det var ur den upplevelsen Sången om Doris och Mima växte fram...Visst har jag alltid fascinerats av rymden. Vi är bara en försvinnande liten decimalsiffra i det hela. Man får så helt andra perspektiv när man sysslar med rymden, och jag vågar tesen att människan består av sina perspektiv.*

Samma dag hade SvD också en artikel om att USA planerade att skicka upp satelliter och en ledare om rymdprojekt, vilket säkert var ett bra skäl att också söka upp Aniaras skapare. Vetenskapsmän uttalade sig om att riktig rymdfart nu bara var en tidsfråga – och de hade ju rätt. Mindre känt är att Sovjetunionen också vid ungefär samma tid varslade om att man planerade satelliter. Sputnik i oktober 1957 borde inte ha varit en överraskning, men saken var nog att många inte trodde att ryssarna hade teknologi för det.

Olof Lagercrantz har just nu blivit upprörd över att Expressen har en bildsida om en stor händelse i svensk skönlitteratur: Harry Martinsons epos om rymdskeppet Anlara, det enda genuina och spontana epos som finns i nutida svensk diktning. På bildsidan finns en konstruktionsritning som visar hur rymdskeppet är byggt — varenda detalj är belagd med citat ur Harry Martinsons dikt, som redovisas omsorgsfullt.

Usch, säger Olof Lagercrantz, där ser man hur en sensations-tidning vulgariserar och banaliserar stor dikt. Harry Martinsons dikt är ju inte "science fiction" om hur samfärdsmedlen ska kunna tekniskt utvecklas. Hans dikt handlar om människolivets eviga villkor. Rymdskeppet ska fattas symboliskt, som sinnebild av hur hopplöst det är att söka ändra människolivets villkor med maskiner, med teknik.

Men sen tillkommer det märk-

liga, det unika, det som med rätta uppseendeväckande; Harry Martinson har inte bara skissat upp ett rymdskepp som symbol för teknokratiska framtidsdrömmar — nej han råkar dessutom vara intresserad av det tekniska problemet hur människor ska kunna färdas i världsrymden. Den frågan har engagerat allt som finns inuti honom av oförfärdat, nyfikenhet barn. Han slukar, barnligt, allt han kommer över av "science fiction". Han har lärt sig allt man kan lära sig om hur ett rymdskepp ska konstrueras, och det har roat honom, och varit en äre-sak för honom, att när han nu behöver ett rymdskepp som sinnebild i en dikt, så ska det rymdskeppet vara riktigt, stämma in i detalj med vad han lärt sig i många lärda tekniska skrifter men också i "science-fiction"-tidningen Håpna.

Detta unika, detta som gör Harry Martinsons symbolik olik alla andras, är vad Expressens

medarbetare Lars Widding har tagit fasta på. Det är en poäng som han har ovanliga förutsättningar att fatta, eftersom han är både journalist, diktare och flygare. Han kände sig hemma på rymdskeppet Anlara.

Och den poängen har Olof Lagercrantz dessvärre inte märkt alls. Vad som har hintat är att Expressens nyhetsredaktion har upptäckt och åskådliggjort en komplikation i Harry Martinsons diktning som kulturredaktören i Dagens Nyheter inte tycks ha en aning om.

Sf=banalt, vulgärt, så Anlara är ej sf, ansåg DN om Expressens rec, som svarade: "Fel! Och Harry gillar rymdskepp!"

Harry Martinson framför fanborgen på Gärdet och unga mödrar framför banderollerna som kräver slut på filmcensuren.

Mer folk...

"Framtiden vi fruktar lever vi redan mitt i"

(Forts. från sidan 1)

rede inget politiskt: längs vägen där demonstranterna skulle dra fram i massiva led spred småpojkar broschyrer med uppmaningar till alla att inte köpa bil, men att byta bil — bilförsäljarna svarar uppenbarligen inget av de stöningar av den fulla sysselsättningen, av den hotande kris som någon timme senare skulle bli ett av ämnena på talarstolen. Sedan kom teknologerna och sålde Blandaren. Först efter dem anades dagens betydelse, för då kom de första styrelseborna med Clarié.

det herr Ohlin och Hjalmarson, oppositionens ledare, som står hinderande i vägen för ökad anslutning till esperantorörelsen — "Lär esperanto", demonstrerar man också för i tåget.

Erlander gav televisionen beröm

Med alla dessa skiftande meningar och krav var alla till slut skockade på Håkberget, där trängseln och intresset förhöjdes större än andra år: Man hordade mindre, anspårade, mindre, lysnade mer.

Hans Gustafsson kungjorde att det var ett kampspår och gav ordet åt Erlander, något blekt efter sin influens men med goda röstresurser i fullt behåll. Han började med allvarliga tongångar, talade om den oro alla känner för förintelsevapnens ökade ohygglighet, över de växande arbetslöshetskräna i USA och Väst-tyskland. Han sade att vi inte var orädda i Sverige heller, trots ökad produktion och en jämnare uppehål-len sysselsättning än vad andra län-der kunnat prestera.

Han gav televisionen beröm för dess fräna sociala reportage och sade att de visade sitt det alltför många grupper i vårt samhälle som är eftersatta.

Erlanders feberysel

Han beklagade att den enighet som rått om sjukförsäkringen och folkpensionen inte kunde ha åstadkommit kring det socialdemokratiska förslaget om tjänstepension.

Väl inne på pensionen och valrörelsen stora frågor övergick han därmed till polemiken och sina mer skalkalkiga tongångar. Pensionsdebatten i riksdagen kunde han inte översvara på grund av feber och snuva, och när han lag och lysnade i radio till de borgerliga talarna trodde han sig utsatt för svår feberysel, försäkrade han.

Han riktade sig särskilt mot folkpartiledaren Ohlin, som han menade ha bytt ståndpunkter ideligen i pensionsfrågan. Det enda, sade hr Erlander, som de borgerliga kunnat ennas om var att höja margarinpriset — margarin är en viktig sak men ett något mjukt och slirigt underlag för en regering.

För demonstranterna skisserade Erlander alternativen sådana han såg dem: antingen en stor socialdemokratisk valseger eller en seger för den splittrade borgerliga fronten som inte kan ligga fram ett enigt, fast program. Han erinrade

äter om kristeknen, om hotande ekonomisk depression och arbetslöshet. Socialdemokraterna är fast beslutade, sade han, att bekämpa arbetslöshet med alla medel — vad kan de borgerliga göra om en kris skulle komma? Det vore orimligt, slutade han, att den 1 juni överlämna landet åt ett splittrat borgerligt block.

Applåder, resolution av mötet, där man talade om den "harm och besvikelse" man kände över att de borgerliga ställt det socialdemokratiska pensionsförslaget; man efterlyste förändringar till en liten flicka som hette Agnetta och uppmanade alla att prenumerera på Morgon-Tidningen; och så steg Harry Martinson upp, enligt i månns nya tradition med att en kulturperson, en icke-politiker, också ska säga något denna dag. Han hade anlänt så precis att han inget hört av statsministerns tal.

"Framtiden är redan här?"

Harry Martinson bad att få behålla botten på i värvningen och bad om ursäkt för att han utan rutin från talartribunen i samma vind måste leta efter orden ibland, men han hoppades bli förtädd. Han talade om science fiction och sin egen "Anlara" och påminde med lite isän-dade klarhet om att de inte handlar om framtiden, som vi ofta tror, utan om den verklighet där vi lever. Han berättade att när George Orwell

1940-47 skrev "1984" kallade han den "1948" — han ansåg att den absolut dirigerade totalstaten skulle existera ungefär när boken var tryckt, men förslaget mildrade titeln genom att kasta om två siffror, så läsarna inte skulle bli alltför väckta och skrämda av att vi redan lever i vad vi tror är framtiden.

Han berättade också att när han skrev "Anlara" tänkte han inte på saker som skulle hända utan på saker som redan hänt — de fruktansvärda krigen, gaskamrarna i de tyska förintelselejren. Bomben i "Anlara" är inte en bomb i framtiden utan den tillräckligt hemska bomb som föll över Hiroshima.

Harry Martinson sade också att han var försvarsvän så långt det gick — men han undrade till sist vem som skulle försvara atmosfären omkring oss, den luft vi andas, från att förgiftas.

Så steg Harry Martinson ned från talarstolen. Högtalaren frågade en gång till efter Agnetas förändring. Banderoller och fanor rullades ihop, och valkampens sköna maj 1958 var inne.

Som arbetarförfattare var det givet att Harry 1 maj-talade. Men enligt DN 2 maj 1958 ägnade han stora delar av talet åt sf! "Framtiden vi fruktar...den dirigerade totalstaten...gaskamrarna Hiroshima."

DN rapporterade från 1 maj-tåget 2 maj 1958. Statsminister Tage Erlander gillade TV som just startat. Men Harry Martinson utgick från science fiction och varnade för att framtidens faror var här: *Han talade om science fiction och sin egen Aniara och påminde med litet isande klarhet att det inte handlar om framtiden som vi ofta tror, utan om den verklighet där vi lever. Han berättade att när George Orwell 1946-47 skrev 1984 kallade han den 1948 - han ansåg att den absolut dirigerade totalstaten skulle existera ungefär när boken var tryckt, men förlaget mildrade titeln genom att kasta om två siffror, så att läsarna inte skulle bli alltför väckta och skrämda av vi redan lever i vad vi tror är framtiden. Han berättade också att när han skrev Aniara tänkte han inte på saker som redan hänt - de fruktansvärda krigen, gaskamrarna i de tyska förintelselägren. Bomben i Aniara är inte en bomb i framtiden utan den tillräckligt hemska bomb som fälldes över Hiroshima. Harry Martinson sade också att han var försvarsvän så långt det gick - men han undrade till sist vem som skulle försvara atmosfären omkring oss, den luft vi andas, från att förgiftas.*

Att Harry Martinson blev s k miljövän långt tidigare än det blev populärt och trendigt är välkänt tidigare, liksom att han fruktade kärnvapenkriget. Men att han talade om saken med avstamp i science fiction på 1 maj är mindre känt!

Expressen som rec:at Aniara med bl a bild på rymdskeppet *vulgariserar och banaliserar* Aniara tyckte DN:s Olof Lagercrantz. Ivar Harrie svarade 15 okt 1956 att Harry är: *intresserad av det tekniska problemet hur människor ska kunna färdas i världsrymden... Han slukar allt han kommer över av 'science fiction'. Han har lärt sig allt man kan lära sig om hur ett rymdskepp ska konstrueras, och det har roat och varit en äresak för honom att när han nu behöver ett rymdskepp i en dikt, så ska det rymdskeppet vara riktigt, stämma in i detalj med vad han lärt sig i många lärda tekniska skrifter men också i 'science fiction'-tidningen Hapna!*

Det gör hans "symbolik olik alla andras" vilket DN "inte tycks ha en aning om". En viss Bo Strömstedt skrev Expressens recension.

Till det överflödiga godset under kvällen hörde ett eko från science-fiction-konferensen i Lund. Ett så flytande och osäkert ämne borde behandlats betydligt utförligare och med kommentarer från olika håll och inte stjälpas in folk som om det vore en redan erkänd vetenskap.

Jämförelsen med Karin Boyes "Kallocain" haltade betänkligt, eftersom den bygger på själsliga företeelser och är ett fantasispel om vådorna av en viss utveckling hos mänskligheten.

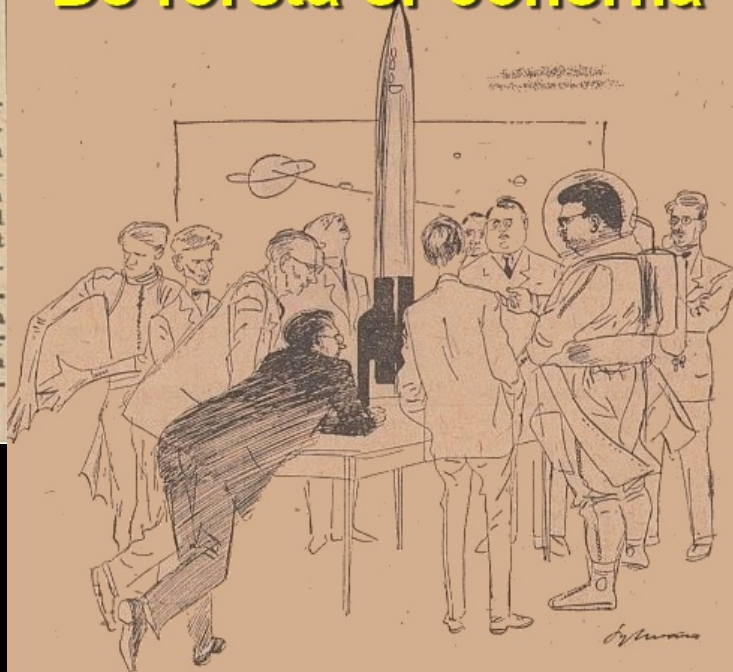
K. S—z

Luncon 18-19/8 1956, var med i det största mediet, Ekot i P1! Nya P2 och TV fanns knappt, så ALLA hörde detta! Ur SvD 19 aug 1956.

EN ROMANTISK AFTON

Svenska sciencefiction-unionen har bildats i Lund.

De första sf-conerna

Si, stjärnorna lyser klara
om hösten en aftonstund.
Då skymtar skeppet Aniara.
På månen skäller en hund.
Kom, låt oss lustiga vara
hos unionen i Lund.

I pilallén hänger planeter.
Vi lyssnar vid domens fot
till sus i augustis eter
och i våra glashuvors klot.
— Det borde ha varit raketer,
mumlar en ledamot.

Den ekar en stund i hjälmen,
en suck ur vårt djupa bröst
med dött planetarisk röst:
— Vi reser väl inte i kväll, men
en annan höst . . .

KAJENN

Union har bildats för science fiction

LUND. (SvD:s korr.) Sveriges och tillika Skandinavians första science fiction-kongress har under lördagen och söndagen pågått i Lund med deltagande av ett 35-tal ungdomar från Stockholm, Luleå, Eskilstuna, Surahammar, Jönköping, Halmstad, Malmö och Lund.

Under söndagen bildades en svensk "Science fiction-union", varvid dessutom tillsattes en kommitté som skall förbereda nästa års svenska kongress samt ett svenskt deltagande i världskongressen i London 1957. Under kongressdagarna har ett flertal föredrag hållits, vilka gav deltagarna en inblick i morgondagens fantastiska värld. Dessutom har diskuterats manraketer, flygande te-fat och interplanetariska forskningsresor.

De olika klubbarnas arbete samordnas av en centralkommitté, vars ordförande är stud. Kjell Pettersson, Lund.

Kajenn skaldade även om vår första sf-con! Och självklart bildade man en ny "SF-Union" på Luncon. Det gjordes alltid... Ur SvD 20 aug 1956.

Det fanns bara TV-provsändningar och Radiotjänsts andra kanal P2 var för skolradio. Så ALLA hörde P1 och "Dagens Eko". Och vår första con klämde sig in där! SvD:s radiorecensent tyckte att: *Till det överflödiga godset under kvällen hörde ett eko från science fiction-kongressen i Lund. Ett så flytande och osäkert ämne borde kunna behandlas betydligt utförligare och med kommentarer från olika håll och inte stjälpas i folk som om det vore en redan erkänd vetenskap. Jämförelsen med Karin Boyes Kalloccain haltade betänkligt, eftersom den bygger på själsliga företeelser som är ett fantasispel om vådorna av en viss utveckling hos människan.*

Sign "K s-z" trodde m a o sf var någon sorts vetenskapsgren eller lära, och fattade inte att Boyes dystopi hör till genren. Vi får trösta oss med dagsversen av Kajenn (Caj Lundgren):

*Si, stjärnorna lyser klara
om hösten en aftonstund.
Då skymtar skeppet Aniara.
På månen skäller en hund.
Kom, låt oss lustiga vara
hos unionen i Lund.*

Samma dag notis i SvD om Luncon. Man bildade ALLTID unioner på den tiden, alla tynade bort. Luncon hade föredrag med *inblick i morgondagens fantastiska värld...månraketer, flygande tefat och interplanetariska forskningsresor*. Dessutom diskuterade man svenskt deltagande på sf-världskongressen i London året efter. Sigvard Östlund var med redan 1951.

Platondialog blir klassiker på science fiction-kongress

Science fiction-kongressen. Sture Lönnnerstrand omgiven av fr p Eric Johansson, Kristianstad, och Göran Eriksson, Uppsala.

Landets Science-fiction-folk, en samling mycket unga och mycket allvarliga personer skall kongressa i Stockholm över veckosluttet. På fredagskvällen sammanlades allasammans till ett förberedande sammanträde på konradiers Guldalen.

— Vi avslutar inte, som de flesta tror, med Blixt Gordons och videser i världsrunden, förklarar ordföranden i den inbjudande lokalavdelningen i Stockholm, Sture Lönnnerstrand. Science fiction-kongressen börjar alltså, nägonsting som vill väcka människornas till intet om de (faktar som kan vänta i framtiden).

Skräckmagasin och skräp i den stilen har de världligt SF-fantastiska intressenterna enstaka till över för, framme på det. Det är BEIMS, som det heter här, eller eventuellt buggad-mönstret, skräpiga mönstret. Sådan anstår ingen SF-intresserad person med självaktningen i behåll. — Science fiction, utläse här, berättar Sture, är i stället vad jag skulle vilja kalla faktiska, vetenskapliga fakta i förening med fantast. Tänk t ex på James Orwell eller Kafkas mardrömsbildningar eller i Karin Boyes Kallioinen.

SF-intresserade personer anser sig alltså ha en väldigt angelägen uppgift att tylla. Den består i att göra folk medvetna — inte om de faror som eventuellt kan hota från krigiskt sinnade varelser från Jupiter, utan om vilka konsekvenser som den tekniska utvecklingen kan få. Det gäller att se upp, förklara att det inte är en utlösare med överlygnet i stämman, det kan nog mycket väl tänkas, att vi rätt som det är på det ene, eller det andra sättet förvandlas till robotliknande varelser av någon maktfullkomlig diktator. Vi är redan en bit på väg.

Det är alltså inte alldeles utan skäl som de flesta böckerna i ämnet utspelar sig i framtida, tekniskt fulländade diktaturer. Kon-

Svenska SF-unionen

Science fiction-kongressen, som samlat omkring 100 deltagare från olika delar av landet, avslutades på tisdagen i Stockholm. Man beslöt att bilda "Svenska SF-unionen", som ska bli ett centralorgan för landets 36 science fiction-klubbar. "Undersökningar av tendenserna i uppfattningen om framtiden" ingår bl a i arbetsuppgifterna. Sture Lönnnerstrand, valdes till ordförande i styrelsen, som i övrigt fick följande utseende: vice ordförande Runo Sundin, Stockholm, sekreterare

Alvar Appeltoft, Halmstad, och vice sekreterare Clas-Otto Wene, Tyringe. Man beslöt att nästa science fiction-kongress skall äga rum i augusti nästa år.

Svensk union bildad för science fiction

Science fiction-kongressen med ett hundratal deltagare från skilda delar av landet avslutades på tisdagen med att man beslöt bilda "Svenska SF-unionen", som skall bli ett centralorgan för landets lokala SF-klubbar, sammanlagt just nu 35 st. Till ordförande valdes redaktör Sture Lönnnerstrand och till vice ordförande redaktör Runo Sundin, Stockholm. Nästa Science fiction-kongress hålls i augusti nästa år på plats, som bestäms senare. Mars, kanske?

fratolens som de kallas, de sterbilvande medlemsklubbar som utges av landets cirka 10 SF-klubbar. En del delades frivilligt ut under kvällen i bopp, men de måste ha blivit något av en check för personer med SF-intresse i Lönnnerstrands mening. Somliga av de världligt fantastiska illustrerade historieterna, mestadels författade av medlemmar själva, skulle nog kunnat få häret att resa sig på salig Blixt Gordons huvud.

Senare under kvällen uppträdde en person, vars attraktion haft upplevare i världsrunden. Han väckte dock en mycket kritisk diskussion till liv. På kongressen nämner man bl a fantasiska bilder en svensk SF-union.

Nils

En fläkt av universum i eftermiddagsbrådskan

Strax före kl. 17 knackade det på dörren till marg-redaktionen. In trädde en 16-årig yngling, som presenterade sig som utgivare av tidningen "Super". Vi studsade lätt, men det visade sig att titeln inte anspelade på något som nykterhetsrörelsen kunde intressera sig för, utan på science fiction.

— En science fiction-kongress börjar i morgon på restaurang Gondolen, berättade han. Den fortsätter på lördag med ett tal av författaren Sture Lönnnerstrand i en lokal vid St Eriksgatan. Arrangör är föreningen Future, som utger tidningen "Star Stuff Science Fiction Fancies". — Det låter amerikanskt. Använder ni något svenskt?
— Jo — delvis.

Vi frågade om föreningens verksamhet och fick veta att den omfattar studium av rymdfärds teknik och litteratur om ämnet. Någon månfärd har man ännu inte antecknat sig för, men ett flygplan skall inköpas till nästa kongress. Harry Martinson diskuteras givetvis, och också något som heter "sverifandomen".

— Sverifandomen är i avtagande i Sverige, förklarade den unge chefredaktören för tidningen "Super" och lämnade snabbt redaktionen utan att vi lyckats bli klokare på vare sig science fiction eller vad som menas med "sverifandomen".

SF-nysning ut i tomma intet

Av PER KELLBERG

◆ "Urvoat" låter som ett stridsrop av nysnings- eller uppkastningskaraktär, och som stridsrop kanske det bör tolkas när det som titel sänts en alldeles ny science fiction-publikation, men som nysning och något av uppkastning eller fjärt kan väl bladet närmast karaktäriseras.

Utgivaren kallar sig koordinator och heter Clas-Otto Wene, och han förklarar namnet som "en sammansmältning av tre sinnebilder: två grekiska, Urania och Atropos, smaksatta med litet eskatologi, Volupsa". Det var fint värre. Det förpliktar. Hur förnimmer man ansvaret?

Wene rekommenderar oss i presentationen att ta del av koordinators egen artikel, "Kätterska tankar kring modern science fiction", samt av fil kand Lennart Sörensens "Kaviar åt bönder". I den förstnämnda anbefalles blodtransfusioner till de professionella leden av science fiction-författare, och det låter sig ju sägas. Men Wene siktar så högt och spänner sig till sådana krystningar, att resultatet blir en nysning ut i tomma intet. Prosit.

Sörensen recenserar egna dikter. Han tål inte att de har kritiserats och menar därför att de är kaviar åt bönder. "De svarar för en ny metod att närma sig universum".

Även Expr 1 sep, är nog från Stockon. Wene besökte red liksom Sture S.

Minst 4 artiklar
om Stockon-57:
Vänster->Höger:
DN 24/8, SvD
20/8, SvD 22/8,
DN 28/8

Sverifandoms andra con Stockon 1 23-25 aug 1957 fick 4-5 artiklar. DN 24 aug: *Platondialog blir klassiker på science fiction-kongress...unga och mycket allvarliga personer skall kongressa...- Vi sysslar inte som de flesta tror med Blixt Gordon och vidunder i världsrymden /sade Sture Lönnerstrand/ Science fiction är något djupt allvarligt, någonting som vill väcka människor om de faror som kan vänta i framtiden /...Det är:/ vad jag skulle vilja kalla Faktasi, vetenskapliga fakta i förening med fantasi...se upp förklarade ett par unga entusiaster med övertygelse i stämman, det kan nog mycket väl tänkas att vi rätt som det är på det ena eller andra sättet förvandlas till robotliknande varelser av någon maktfullkomlig diktator. Vi är redan en bit på väg...Lönnerstrand lanserade Platon som den förste verkliga sf-klassikern... sedan drack man kaffe och diskuterade svenska och utländska fanzines som de kallas medlemsblad som utges av landets ca 10 sf-klubbar...somligt av de verkligt fantasifullt illustrerade historierna mestadels författade av medlemmarna själva, skulle nog få håret att resa sig på salig Blixt Gordons huvud.*

DN 28 aug: Svenska SF-unionen...omkring 100 deltagare...beslöt att bilda Svenska SF-Unionen, som skall bli centralorgan för landets 36 sf-klubbar. Undersökningar av tendenserna i uppfattningen om framtiden ingår i arbetsuppgifterna. Sture Lönnerstrand, Sthlm, valdes till ordf...vice ordf Rune Sundin, Sthlm, sekr, Alvar Appelloff, Halmstad, vice sekr, Clas-Otto Wene, Tyringe. (Notisen en onsdag menade conen avslutades tisdag. DN fick troligen en pressrelease tisdag och antog Stockon slutade då...)

SvD 28 aug: Svensk union bildad för science fiction...centralorgan för landets lokala sf-klubbar just nu 35 st...Nästa kongress hålls i augusti nästa år på plats som bestäms senare. Mars, kanske? (Även SvD angav i denna onsdagsnotis att conen avslutades tisdag, men det var nog då man fick infon.)

SvD 22 aug: En fläkt av universum i eftermiddagsbrådska...kl 17 knackade det på dörren till Marg-redaktionen. In trädde en 16-årig yngling /Sture Sedolin/ som presenterade sig som utgivare av tidningen Super. Vi studsade lätt men det visade sig att titeln inte anspelade på något nykterhetsrörelsen kunde intressera sig för...- En sf-kongress börjar i morgon på restaurang Gondolen. Den fortsätter på lördag med ett tal av författaren Sture Lönnerstrand i en lokal vid S:t Eriksgatan. Arrangör är föreningen Future /a/ som utger tidningen Star Stuff SF Fancies... /Verksamheten är/ studier av rymdfärdsteknik...någon månfärd har man ännu inte antecknat sig för men ett flygplan skall inköpas till nästa kongress. Harry Martinson diskuteras givetvis och också något som heter Sverifandomen /som är/ i avtagande /men SvD blev/ inte klokare på sf eller vad som menas med sverifandomen

Expr 1sep: SF-nysning i tomma intet...Urovat låter som nysning eller uppkastning...Clas-Otto Wene förklarar namnet som sammansmältning av 3 sinnebilder, 2 grekiska Urania och Antropos, smaksatt med litet eskatologi, Voluspa...artikel 'Kätterska tankar kring modern sf', fil kand Lennart Sörensens "kaviar åt bönder...anbefaller blodtransfusuon till sf-författare...Wene siktar högt...blir en nysning i tomma intet.

Div klipp från 1950-talet

MANLIGA eller KVINNliga LEDIGA PLATSER

SCIENCE FICTION

Redaktör för tidskrift med inriktning på äventyr och framtidsutvecklingen i rymden anställes — eventuellt deltid — å förlag. Tidskriften är avsedd utkomma en gång i månaden. Goda kunskaper i engelska nödvändiga, enär större delen av materialet skall översättas från engelska till svenska. Svar med löneanspråk, meritförteckning, referenser o. dyl. till "S — Science Fiction", Dagens Nyheters Huvudkontor.

Häpna annonserar efter red i DN, okt 1953. Littvetaren Kjell Ekström i Uppsala fick jobbet.

DN 7 jan 1954:

FUTURA, Sv. För. f. Science Fiction. Nya medl. välkomna! Ring 46 21 44.

DN 25 mar 1957:

Utl. uppfinnare, 30/185, skild, med ordn. ekon., sök. bek. m. intro-verterad flicka som är road av teknik o. science fiction. Sv. med foto "S - K - 20", DN:s H.-k.

DN 4 jan 1958:

Science fiction fantaster

söker lämplig källarlokal med centralt läge till klubb- o. hobbyrum Vi är fantaster, i n t e miljonärer. Ring 0753/301 99 eller skriv C. H. Bierbaum, Box 19, Tumba.

Radannonser (trol) av Carl H Bierbaum: Futura söker medlemmar och lokal. CHB söker "intro-verterad flicka" intresserad av "teknik och sf"!

Svenska science fiction-författare

Det skriva en hel del science fiction i Sverige, betydligt mer än litteraturkritiker och bokslukare i allmänhet har en aning om. Detta beror förutom på genrens exklusiva karaktär på att författarnas noveller vanligtvis återfinns i de s.k. fanzinen, dvs spritduplicerade eller stencilerade klubbbladningar, som endast sprids inom den interna sf-rörelsen i Sverige. Majoriteten av dessa noveller är amatörmässiga försök med en utpräglad pueril grundton, men det finns några svenska sf-författare som fått noveller publicerade i diverse officiella tidskrifter (i synnerhet i månadstidningen Häpna) och som förefaller ha goda författarinsikter att ta upp kampen med de amerikanska. Några av dem skall i korthet introduceras här.

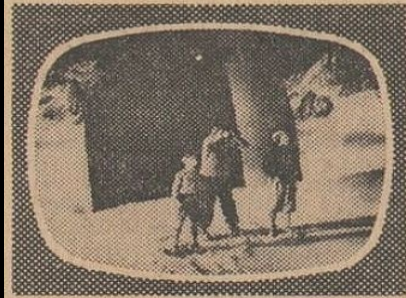
"Natterns rädd" som publicerades i Häpna — står han i pacitet med om inte de bästa så i varje fall med de gilla bästa amerikanska sf-författarna och den dag Lindström förmår koncentreras sig på att skriva en bok som är föreställig alltigenom kommer han med all säkerhet att kunna konkurrera med de bästa.

Den i fjol utgivna Per Lindström, utgivare av tidskriften Pan och författare till diktsamlingen "På en främmande planet", var livligt engagerad i sf-författarskap. I en minnesartikel skrev George Sjöberg att för Lindström var förkunnelelsen av litterärens del viktiga och förkunnelelsen form en bisatt. Det är utsett men det bör påminnas

"Fanzine" första gången i svensk dagspress, Aftonbladet 18 juli 1957 om Svenska sf-författare (trol av Lennart Sörensen): författarnas noveller vanligen återfinns i s k fanzines, dvs spritduplicerade eller stencilerade klubbbladningar, som endast sprids inom den interna sf-rörelsen. En Per Lindströms - med sf-diktsamling och Häpna-novell - Pan (1953) nämns, kansle en sorts fanzine och då Sveriges andra efter Vår Rymd (1952).

Gunnar Oldin har ju också ordet i sin makt, och även om övergången till nästa programpunkt snuddade vid det halsbrytande (ang man sig snart rätt i hans lättlästa kommentar till science-fiction i filmupplaga. Hans speciella intresse för det filmhistoriska gav för all del en del tidiga trickfilmer med rätt klen anknytning till modern SF-art väl stort utrymme, men filmklippsamlingen var lagom brokig och snabbt rullad.

TELEVISION

Gunnar Oldin kåserar kl 20.20 om science fiction i filmen och visar och illustrerar sitt tal med flera filmavsnitt. Ivan en scen ur "Månra ten".

15.00—15.15 För de yngsta: Andy Pandys Kurragömma.

20.00 Hemandakt med familjen Thore Gullberg.

20.20 Bland bubblor i rymden och människor på månen. Gunnar Oldin.

10 år före Sam J:s omtalade sf-programserie, var Filmkrönikans Gunnar Oldin 13 apr 59 kanske först med sf på TV: "Bland bubblor i rymden och människor på månen", om sf-film, 40 min långt. Rec SvD 14 apr.

Innan Häpna! Startade våren 1954 annonserade i DN okt 1953 man efter någon som ville redigera en tidskrift inriktad på *äventyr och framtidsutveckling i rymden* varvid det antyds att denne också skall översätta det från engelska. Litteraturvetaren Kjell Ekström i Uppsala fick jobbet, som skötte det mesta per korrespondens. Teknisk produktion skall Kurt Kindberg ha svarat för, på Kindbergs Grafiska i Jönköping. Det sägs att Alvar Appeltofft efter några år ibland hjälpte till med översättning.

Tre radannonser från DN. Den sista, och möjligen alla, är av SF-Unionens Carl Bierbaum, en tysk invandrad ingenjör. *Sv För f Science Fiction Nya medl välkomna... Utländsk uppfinnare – Bierbaum – söker introverterad flicka som är road av teknik och science fiction! Sist söker sf fantaster lämplig källarlokal... Vi är fantaster, inte miljonärer.*

Första gången "fanzine" nämns i svensk dagspress (i *Häpna!* hade det redan stått) var i en artikel i AB 18 juli 1957 (troligen av Lennart Sörensen) som gick igenom de få svenska sf-författare som fanns. Författarnas noveller *som vanligen återfinns i s k fanzines, dvs sprit-duplicerade eller stencilerade klubbtidningar, som endast sprids inom den interna sf-rörelsen.* Per Lindström, död 1956 i cancer, nämns bland sf-författarna och han hade 1953 utgivit den unglitterära stenciltidskriften *Pan*, som ev kunde ses som ett fanzine (men jag har inte sett det). Lindström utgav också diktsamlingen *På en främmande planet*, så sf-anknytning fanns.

10 år innan Sam J:s berömda serie om sf 1969 kom t ex "Filmkrönikans" Gunnar Oldins program om sf-film *Bland bubblor i rymden och människor på månen*, 13 apr 1959, vilket SvD nästa dag tyckte *snuddade vid det halsbrytande*. Det var dock *lättkåserande...lagom brokig och lätt rullande*". Trickfilmning inom sf togs upp.

Två pionjärer

SvD:s amerikaner på TV-titt

Klart att rulla i väg med en kamera i TV:s drömfabrik. Red. Olle Björklund i Sveriges radio pekar på en finess. Närmast honom Hans Glaumann, sedan Chr. Ugglä, Stephan Eriksson, Håkan Stenkvist, H. G. Lindemalm och H. E. Rehnvall. Alvar Appeltofft sitter och styr.

De sju deltagarna i slutprovet för SvD:s USA-resa vandrade i onsagens flödande vårsol från den ena tekniska händelsen till den andra. Man värmdes upp sig på morgonkvisten med en Camp Rising Sun-film på amerikanska ambassaden, som sedan besågs rätt grundligt. Den blivande USA-resenäran Christer Ugglä fick veta allt om ympning och visum och lill fel om det som krävs av en aldrig så tillfällig gäst i den stora republiken. När han tar SAS-flyget i slutet av juni bör han vara väl intrimmad i rollen som Sveriges företrädare bland unga män från ett 20-tal nationer.

Sedan dök de sju i bland sättskinner och pressar i SvD-huset i Klara.

De fick ett grundligt besked om hur en tidning blir till, fort och väl. Faktor Sven Tillborn lärde ut de tekniska finesserna. Så bar det i väg till TV-staden inom Svea artilleris forna domärer vid Valhallavägen i Stockholm. Red. Olle Björklund förde in ynglingarna i drömfabriken. Ännu har inte alla de sinnrika instrumenten herraväldet, men bara nära tycks den tiden. Planeringen för ett program är vidlyftig nog, genomförandet är inte mindre lätt. Många villkor enas, innan vi ser slutresultatet i rutan. Den här gången fick teknikerna en kunnig lyssnargrupp, ty de flesta i den var reallare.

Snart rändades avskedstimmen. Alla for hem med en del bestående intryck av två dars måttat program.

Mord på månen m.m. oroar science-fiction-redaktör som tror att år 1977 sker

FÖRSTA MÅNRESAN

Av JÖRGEN BLOM

— Jag hoppas att det dröjer länge innan den första månniskan sitter där fast på månen.

Man väntar sig inte att Karl-Gustav Kindberg i Huskvarna ska säga något sånt. Han, som är förläggare för Science-fiction-tidskriften "Häppna" borde väl vara mår om att människorna när manna så fort som möjligt.

När Björnkall i sågade upp rygmen märkte det genast på Science-fiction-tidskriften upp lagastoffet. De sågade också upp en båt.

Intresset för Science-fiction (förlagarna SF) har skett enormt. Vi vet nu att SF inte bara är frin fantasier, framtidsbildningar utan grund. SF-förlagarna uppmärksammar har sig till med häpnadsväckande precision.

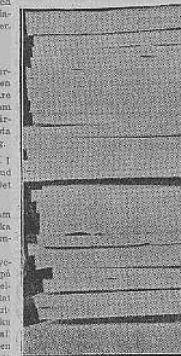
● Redan 1920 beskrev en författare hur den bemannade rymdskiffen skulle se ut. I dag råder alltså vetenskapliga attestationer att detta ska se ut så och så och det är markviktigt vad författarna och vetenskapssamfundet bekräftar. SF-förlagarna Hugo Gernsback talade om television redan år 1910. Då tyckte man att hans fantasi var väl utgådd. Det är bl.a. den där TV-skärmen som har renderat Gernsback titeln "SF-litteratursens fader".

● Medan Månbadsprojektet var så lenligt att knappt någon visste om det skrev en SF-förlagare om atombomben och höll på att bli biltad för epoterna på kuppen.

● Sen har vi ju gamle Jules Verne som skrev om vinden (Nautilus) innan den var påbuktad. Och Leonardo da Vinci som ritade helikoptern så Sikorsky förläddes

(bl.a. krig) skulle kunna uppstå om t.ex. Sovjet eller USA planerade en flagga på månen och så. Månen tillhör oss!

— För att undvika såna kompromisser måste vi ha alla juridiska aspekter klara innan vi går oss av till månen, säger SF-förlagaren. Mitt och många andra SF-intresserade upp är att vi ska kunna stiga land på månen först om 20 år. Björnkall tror att det blir 1977.

— Vi får inte glömma de juridiska problemen, som uppstår i samband med en månresa, säger Science-fiction-förlagaren Karl-Gustav Kindberg.

Karl-Gustav Kindberg blev Science-fiction-biten 1952 då han var på affären i USA. Han utförde SF-förlagare och SF-tidskrifts verksamheten och kom underfund med att det där med rymdbokser och framtidsbildningar inte var så orealistiskt och avbrytningligt som han hade trott.

De svenska SF-läsarna sköjer sig i stort ganska väsentligt från läsarna i Amerika och England. I Sverige vill man ha SF-litteratur med mycket tekniskt snack. Man vill veta hur rymdraketerna

ser ut, hur de fungerar, hur satelliter eller rymdskäp ser ut, hur de politiska strukturen. Men det kan engelska läsarna föredra. Man ska berätta om en gemensamt delad värld, social science-fiction, gärna på SF-läsarna är bättre här än här.

— För att undvika såna kompromisser måste vi ha alla juridiska aspekter klara innan vi går oss av till månen, säger SF-förlagaren. Mitt och många andra SF-intresserade upp är att vi ska kunna stiga land på månen först om 20 år. Björnkall tror att det blir 1977.

Juridiska problem

Karl-Gustav Kindberg är naturligtvis glad om uppgiften klar men han tycker att det är viktigare att alla juridiska problem som uppstår i samband med månfärder blir lösta innan den första bemannade raketens första flyg.

SF-förlagaren är jurist också. I verkligheten är han juridiskt utbildad till Högskola i Västmanland. Det är juristen som talar nu.

— Vem är världensrymden? Vem äger månen? Vilket land äger alla källor som ett mord begås under en månresa?

Men det finns några som tycker att den juridiska aspekten på månfärder och bemannade satelliter är så viktig att man måste utse en särskild kommitté för att utreda problemen. Astronautiska källor har föreslagit att alla rymd 50 kilometer överför jorden ska tillhöra FN. Sällskapet är inte närmade för tanken på att alla världens politiska överenskommelser

Alvar Appeltofft i SvD 16 apr 1959, från finalen i tävling om USA-resa (han vann ej, men det var ju bra ändå!). SvDs amerikaner på TV-titt. Alvar sitter på kamervagnen.

Aftonbladet 27 sep 1958 talade KG Kindberg om juridikproblem i rymden och hur han upptäckte sf under en USA-resa 1952. Men han var åtta år fel om när första månresan skulle ske.

Två pionjärer

Alvar Appeltofft (1942-1976), upphov till Alvarpriset (på initiativ av bl a Dénis Lindbohm som kände föräldrarna), hade ett brokigt liv. Vi lämnar därhän att han var litet skruvad i skallen, för han var uppenbart mycket begåvad! Han var finalist i SvDs tävling om en resa till USA (vann tyvärr inte). I samband med finalen fick man besöka TV, enligt SvD-artikel 16 apr 1957, med superkändisen Olle Björklund som ciceron. Alvar sitter på TV-kamerasitsen! Han var flitig fanzineutgivare, bar ett tag hela SF Union Skandinavien ensam på sina axlar, hade omfattande korrespondens och blev berömd för sitt språkbruk - "appeltoftskan".

KG Kindberg var den andra brodern i Håpna!-utgivningen (1954-1966). Hög jurist för för Husqvarna-fabriken (tillverkare av vapen, motorcyklar m m maskiner). Här proträtteras han i Aftonbladet 27 sept 1958, så han lämnade nog inte redigerandet enbart till Kjell Ekström, *Mord på månen m m oroar sf-redaktör som tror att 1977 sker först månresan*. Vi lär oss att Håpna fick ett upplageskutt när Sputnik tog ett rymdskutt och att genren "förutsagt" bl a satelliten (1920), TV (Gernsback, 1910), Atombomben (Clive Cartmill i *Astounding*), ubåten (Verne). Han varnar för *juridiska problem som uppstår i samband med månfärder... Vem äger månen? Vilket lands lag ska tillämpas om ett mord begås under en månresa?* Astronautiska sällskapet bildade en grupp som bl a föreslog att ovanför 50 km tillhör rymden FN. Krig kan hota om USA eller Sovjet planterar en flagga på månen och gör anspråk på den! *För att undvika sådana komplikationer måste vi ha alla juridiska aspekter klara innan vi ger oss av till månen, säger sf-förläggaren.* Det löste sig med det internationella rymdfördraget 1969. KG Kindberg blev sf-biten 1952 då han var på affärsresa i USA. Då träffande han sf-författare och sf-frälsta vetenskapsmän och kom underfund om att det där med rymdhistorier och framtidsskildringar inte var så orealistiskt och svårbegripligt som ha hade trott. *De svenska sf-läsarna skiljer sig ganska väsentligt från Amerika och England., I Sverige vill man ha sf med mycket tekniskt snack. Man vill veta hur rymdraketerna ser ut, hur de fungerar, hur många raketuber de har. I de engelska länderna föredrar man s k social sf, gärna satirer eller vyer på framtidens politiska struktur. Men det kanske beror på att vår genomsnittsålder är lägre."*

Våra kära sf-författare på nya äventyr...

Stig Anderson och hans MOSIGA GRÄDDKLICKAR

Som ni kanske upptäckt har Barnens AB en mycket flitig medarbetare i Hova vid namn Lars Löfstrand. Lars har i dag sänt oss en skildring av två "plattcharmörer" som han kommit i kontakt med.

Bästa Red!
Sänder härmed en liten artikel om två s.k. plattcharmörer. Det är de lite brett okända Stig Anderson och Börje Crona.

Efternamn Stigs efternamn börjar på A börjar jag med honom. Stig är född och uppvuxen i Hova, alldeles på gränsen till Heidenstams län. Efter skolan tog han plats

i en specceristaff. Vid sidan av jobbet började han komponera så smått. Till ett par lokalrevyer kom "Valsen om Frans-Oskar" och "Tivedshambo" till.

(Forts. på nästa sida)

Anderson och Crona fängades av Tiveden. Efter skolan tog han plats som medarbetare hos Lars Löfstrand.

20.20 Tid för annat. I kvällens hobbymagasin får vi möta några medlemmar i en science fiction-klubb. Klubb Meteor i Malmö. Thore Rundgren pratar med Leif Andersson (10 000-kronorsvinnare i ämnet astronomi för en del år sedan), Denis Ljundblom, Bertil Mårtensson och Einar Pettersson. Ännu en 10 000-kronorsvinnare ställer upp i hobbymagasinet, nämligen direktör Helge Rambring som skall berätta om den stora samling dagfjärilar han har; dagfjärilar var förstås hans ämne i Kvitt eller dubbel 1961.

VISPRÄMEN STORKEN

Smedsudden

SÖNDAG 8 OKT. KL. 20.30

Sam J Lundwall

+ annat trivsamt visfolk
Visor sönd. o. tisd. End. medl.
Välkomnen till oss

Moderniserad Birger Sjöberg i Uppsala

Den flitige regissören Bernhard Krook arbetar f.n. med sin tredje uppsättningen för Uppsala parkteater på mindre tid än en månad; efter Brechtcollaget och Pergolesis operabuffa "La serva padrona" repeteras just nu Birger Sjöbergs programmet "Idyllen som sprängdes" på ABF-huset i Stockholm. På tisdag, den 9, är det premiär på Västgöta nation i Uppsala.

Detta är regissör Krooks sista uppgift innan han lämnar Sverige för att under ett år verka som regissör vid Abo svenska teater. Förmodligen kommer han att ta med sig någon eller några av de uppsättningar han gjort i sommar för Uppsalaparkerna — "alltid kan det göra något för det nordiska kultursamarbetet".

"Idyllen som sprängdes" varvas Sjöbergs mest kända visor med ny och specialskrivna visor i Sjöbergs anda, men av betydligt främare slag. Dessa visor har gjorts av den unge fotografen och trubaduren Sam J. Lundwall, som i vintras fick sin debut-EP utgiven. Bland de visor han skrivit för Sjöbergsprogrammet kan nämnas "Skoptofflen" (pendang till "Aftontänkar vid Fridas ruta"), "Twistkungens visa" samt "Ballad om ett ovälskinnat barn".

Tre av figuranterna i nästa veckas Sjöbergsprogram för Uppsalaparkteater, trubaduren Sam J. Lundwall, Eva Berg (t.v.) och Lena Sandahl.

Som Sjöbergs alter ego medverkar bandet Lunble-Downs. Arrangör och Åke Ljungholm och vidare omfattar musikalisk ledare är Sven Verde och rollistan bl.a. Lena Sandahl. Eva för koreografin svarar Anita Ljungberg, Sebastian Jakobsson samt pop-holm.

Sf-litteraturen diskuteras på malmökongress

Malmö (TT): De svenska science-fiction-fantasterna — sammanlagt ett 25-tal — från Norrland, Stockholm, Göteborg och Skåne kongressar under pingsthelgen i Malmö. Även science-fiction-fans från Danmark och Norge har hörsammat kallelsen till malmömötet som föredragsvis omfattar föredrag och diskussioner.

Under pingstdagen hölls på förmiddagen anföranden om bedömningsgrunder för litteratur och på eftermiddagen debatterades »Science-fiction — verklighetsflykt?». Inledare var tekn. lic. Eskil Block. I den efterföljande debatten menade lic. Block att han mera föredrog ett intresse som riktades mot den litteratur som är nyttig som samhällsfunktion.

Under anandagen blir föredragsvis den interna verksamheten föremål för debatt och granskning innan man går över till den för science-fictionkongressen sedvanliga auktionen på s.k. SF-litteratur.

Börje Crona (t h) turnerade med Stikkan Anderson på 50-talet, ur AB sep 1955.

Lundwall på legendariska vispråmen Storken (8 okt 65) och i musikteater om Birger Sjöberg, SvD 6 aug 1966.

Dénis, Bertil Mårtensson, club Meteor i TV 21 okt 1966.

Samt Malcon II i GP 30 maj 1965.

Sf-författaren Börje Crona var kompis med ABBAs Stikkan Anderson. De möttes 1949 på Ingesunds folkhögskola bägge gick på. Under några år på 1950-talet turnerade de tillsammans, som vi ser i Aftonbladet från okt 1955. "Gräddklickar" är från att en av Stikkans tidiga hits var låten "Grädde på moset". (*Intermission #73* berättar mer om Börja Crona och Stikkan)

Vispråmen Storken var under en period en singer-songwriters hotspot. Där uppträdde Cornelis, Fred Åkerström...och Sam J Lundwall! Här annons i Expressen 8 okt 1968. Sam J gjorde även musik *av betydligt fränare slag*, enligt SvD 6 aug 1966 till "Idyllen som sprängdes", musikteater inspirerad av Birger Sjöberg, spelad i Uppsala, Västgöra nation. Trubadur Lundwall hade bokstavligen många strängar på sin lyra. Han fick ganska bra recensioner, men gav efter King-Kong Blues (1975) och "Elle Dolroes" (1982) upp musikkarriären. Han har sagt att an led av scenskräck.

Fans på TV! Dénis Lindbohm i "Tid för annat" 21 okt 1966: *I kvällens hobbymagasin får vi möta några medlemmar i en science fiction-klubb, Klubb /club/ Meteor i Malmö. Tore Rundgren pratar med Leif Andersson (10 000-kr vinnare i ämnet astronomi för en del år sedan), Denis Lindblom /sic/, Bertil Mårtenssn och Einar Pettersson. Året innan skrev Göteborgs-Posten, 30 maj, om deras Malcon II med runt 25 fans (även danska och norska): Under pingstdagen hölls på förmiddagen anfäranden om bedömningsgruner för litteratur och på eftermiddagen debatterades "Sf - verklighetsflykt?" Inledare var tekn lic Eskil Block.... Under annandagen blir företrädesvis den interna verksamheten föremål för debatt och som avslutning auktion på s k sf-litteraturer. Formuleringar antyder det skrevs när Malcon pågick. Kanske var det Gabriel Setterborg eller Roland Adlerberth som sände notisen till GP?*

Slutbild: Stockon 1958, S:t Eriksg 68, alla i kostym. Beställ PDF:en med föredraget.

Stockon

Stockon hölls hos
IOGT S:t Eriksg 68

Gruppbild Stockon 1958, IOGT S:t Eriksg 68, samma som 1957. Kostym gällde! Namn-
lista finns på <https://bugeyedmonsters.files.wordpress.com/2012/02/stockon2bildnamn.pdf>
(eller googla "Cronholm BEM"). Den som önskar kan få min PDF till föredraget (och
senaste *Intermission* också!), ahrvid@hotmail.com. Nu, några frågor eller kommentarer?